

Yaratıcı Okuma Sürecini Değerlendirme Ölçeği: Geçerlik Güvenirlilik Çalışması

Developing The Creative Reading Assessment Scale: Validity and Reliability

Demet KASAP*, Fatma SUSAR KIRMIZI**

Öz: Bilgi kaynaklarının hızla arttığı günümüzde bilgiye ulaşmak için okumak bir gereklilik haline gelmiştir. Bu noktada ilkökul çağından başlayarak bireylere iyi birer okuyucu olma alışkanlığının kazandırılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Yaratıcı okuma bireylerin okuma sürecine etkin olarak katılmalarını gerektiren ve okuma sürecinde yaratıcılık, hayal gücü, eleştirel düşünme gibi becerilerini kullanmalarını sağlayan bir okuma yaklaşımıdır. Bu çalışmada, yaratıcı okuma sürecinin değerlendirilmesine ilişkin bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Denizli ili merkez ve ilçelerinde yer alan çeşitli ilkökulların 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 250 öğrenci oluşturmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği için verilere faktör analizi uygulanmış ve üç boyut olduğu belirlenmiştir. Faktör yük değeri 0,40'ın altında olan maddeler elenmiştir. Birinci boyutta yer alan maddelerin faktör yük değerleri 0,95 ile 0,53; ikinci boyutta yer alan maddelerin faktör yük değerleri, 0,89 ile 0,70; üçüncü boyutta yer alan maddelerin faktör yük değerleri ise 0,76 ile 0,43 arasında değişmektedir. Yapılan analizler sonucunda 28 maddeden ve boyuttan oluşan “Yaratıcı Okuma Sürecini Değerlendirme Ölçeği (YODÖ)” ortaya çıkmıştır. Verilere uygulanan faktör analizi sonrasında, Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısının 0,86 olduğu belirlenmiştir. Splitt-half modeline göre yapılan güvenirlik analizinde ölçek iki gruba ayrılmış, birinci grubun Alpha değeri 0.81, ikinci grubun Alpha değeri ise 0.86 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, geçerlik, güvenirlik, yaratıcı okuma, ölçek geliştirme

Abstract: Today, as sources of information increase rapidly, reading has become a necessity to access information. In this regard, it is of great importance to teach individuals the habit of being a good reader starting from elementary school. Creative reading is an approach to reading that requires individuals to actively participate in the reading process and use their skills of creativity, imagination and critical thinking in the reading process. This study aims to develop a scale for assessing the creative reading process. The sample of the study consisted of 250 4th graders at various elementary schools in the city centre and districts of Denizli province. To determine the construct validity of the scale, factor analysis was performed on the data, and three dimensions were identified. The items with an factor loading value lower than 0,40 were excluded. The factor loading values of the items in the first dimension ranged between 0,95 and 0,53, those in the second dimension between 0,89 and 0,70, and those in the third dimension between 0,76 and 0,43. As a result of the analyses, the "Creative Reading Process Assessment Scale (CRPAS)" consisting of 28 items and three dimensions were developed. After the factor analysis, the Cronbach's Alpha reliability coefficient was found to be 0,86. In the reliability analysis conducted according to the split-half model, the scale was divided into two groups, the Alpha value of the first group was 0.81 and that of the second group was 0.86. Based on these results, it can be argued that the scale is reliable.

Keywords: Elementary school, validity, reliability, student, creative reading, scale development

*Bu çalışma birinci yazarın “Yaratıcı Okuma-Yaratıcı Yazma Çalışmalarının Yaratıcı Okuma, Okuduğunu Anlama, Yazma ve Yaratıcı Yazma Erişimine Etkisi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Araştırma aynı zamanda BAP birimi tarafından desteklenmiştir.

**Dok., Öğr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Denizli, e-posta: demet9682@hotmail.com

***Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Denizli, e-posta: fatmas_30@yahoo.com

Giriş

Okuma her çağda ve her toplumda insan yaşamının önemli bir parçası olmuştur. Bilgi ve iletişim çağı olarak adlandırılan günümüzde de okuma, bilgiye ulaşmanın en temel yolu olarak önemini korumaktadır. Yaşanılan çağın gereği olarak bilgi kaynakları hızla artmış, ihtiyaç duyulan bilgilere ulaşmak kolay hale gelmiştir. Ancak bununla birlikte karmaşık bilgi birikiminin içerisinde hem gerekli hem de doğru bilgiye ulaşma ve bu bilgileri diğerlerinden ayırt edilebilme önemli bir nitelik haline gelmiştir. Bu durum günümüzde bireylerin iyi birer okuyucu olmalarının yanı sıra okuduklarını anlama becerisine de sahip olmalarını gerekli hale getirmiştir.

Geçmişten günümüze okuma farklı şekillerde tanımlanmıştır. Okuma kelimeleri tanıma, seslendirme ve takip etmeden öte okuyucu tarafından içselleştirme ve analiz etmedir (O'neil, vd., 1997). Önceleri kelimeleri bir bütün olarak görme ve zihne aktarma şeklinde açıklanan okuma, günümüzde dil becerileri ve zihin becerilerini geliştirme etkinlikleri ile birlikte ele alınmaktadır (Güneş, 2013). Özdemir'e (1995) göre okuma yazılı iletişimlere duyu organları yoluyla algılama, kavrama, anlamlandırma, yorumlama, düşünce yürütme ve yargıya varmadır. Akyol (2006), okumayı yazar ile okuyucu arasında aktif ve etkili iletişimi gerekli kılan, dinamik bir anlam kurma süreci olarak ifade etmektedir. Bu tanımlara dayanarak okumanın zihinsel ve fiziksel etkinliklerin bir arada kullanıldığı bir sürece dayalı olduğunu söylemek mümkündür.

İlkokul öğrencilerinde yaratıcı düşüncenin harekete geçmesini, yaratım sürecine etkin bir şekilde katılmasını, farklı deneyimler elde ederek okumasını sağlamak için kullanılacak yöntemlerden biri yaratıcı okuma yöntemidir. Yaratıcılığın ortaya çıkması için gerekli olan farklı düşünebilme ve bunun aktarılabilmesini sağlayan ifade becerileri okumayla kazanılabilir. Bu sebeple ilkökul çağındaki öğrencilere okuma sevgisi aşılanmalı ve okuduğunu anlama becerisi kazandırılmalıdır. Bu noktada yazılanlara farklı açılardan bakıp çok yönlü düşünme esasına dayanan, yapıcı düşünce üretmeyi gerektiren, eğlenceli, bir yöntem olan yaratıcı okuma yaklaşımından söz edilebilir. Sever'e (2010) göre, okuyucu, okurken yazarın anlattıklarını algılamak, kendi deneyimleriyle birleştirmek, hayal gücüyle anlamlandırarak kişisel tepkiler oluşturmak ve yeniden yaratmak durumundadır. Rıza (1999) okumanın, yaratıcılık için zemin oluşturulmasına da yardımcı olduğunu belirtmektedir.

İncik'e (2012) göre yaratıcı okuma; okuyucunun anlama sürecinde değişik etkinlikler içinde olmasını öngörür. Böylece metnin konusuyla ilgili yaratıcı fikir ve ürünlerin ortaya çıkması sağlanabilir. Yaratıcı okuma, okuyucuları hayal güçlerini kullanmaları konusunda yönlendiren bir yaklaşım olarak yaratıcılığın gelişmesini destekler. Benzer şekilde Çotuksöken (2007), öğrencinin metinde anlatılanlarla ilişki kurduğu, olayların içine girdiği, metindeki karakterlerle etkileşim kurduğu ve yaratıcılık yetisini kullandığı bir okuma biçimi olarak "yaşatıcı-yaratıcı" okumadan söz etmiştir. Günümüzde üst düzey bir okuma becerisi olarak bilinen yaratıcı okuma; anlama, kavrama, sorgulama, anlatılanlarla ilişki kurma, yaratıcılık yetisini harekete geçirme gibi özelliklerinin dışında duygu ve düşünceleri rahatça ifade etme becerisini de kazandırmaktadır.

Adams'a (1968) göre, yaratıcı okuma, metnin içeriğinde bulunan anlamın yanında ima edilen ve çağrışım yapılan anlamlara ulaşma, okunanlara karşı tepkiler oluşturma ve eleştirel değerlendirme amacıyla yapılan okuma olarak tanımlanır. Yaratıcı okumada metni anlamının ötesinde metin içerisinde açıkça belirtilmeyen orijinal fikirlerin okuyucu tarafından üretilmesi beklenir. Okuyucu okuma sürecinde aktif katılımcı olur ve yazarın ifade ettiklerine kendince eklemeler yapabilir. Yaratıcı okuma, okuma sürecinde çocukların "ne olacağını düşünüyorsun?", "sence hikayenin karakteri neler hissetti?", "sen daha önce hiç böyle hissettin mi?", "daha önce böyle bir durumla karşı karşıya kaldın mı?" gibi sorularla çok yönlü düşündürülmesi esasına dayanır. Okuyucular metnin satırları arasından yola çıkarak yazarın anlatmak istediklerini kendi deneyimleriyle birleştirirler böylece yeni anlamlar ve orijinal fikirlerin oluşması söz konusu olur (Adams, 1968). Yaratıcı okuma, hem yeni kavramlar üretme hem de bilinen kavramları birleştirme yetisi içermesi bakımından alıcı bir dilsel beceri olan okumayı, verici bir dilsel beceriye dönüştürmektedir.

Yaratıcı okumanın önemli bir özelliği okuma sürecinde okurun etkin olmasıdır. Ancak bu noktada okurun etkileşime girdiği metinlerin hem kendisi hem de diğer okurlar için yeni öğeler içermesi gerekmektedir (Uzun, 2009). Yaratıcı okuma okuyucunun dikkatinin okudukları üzerinde odaklanmasına yardımcı olan etkinliklerle birlikte yapılan süreci kapsayan bir okuma biçimidir. Bu süreç eğlendirici ve düşündürücü olduğu kadar belirli bir disiplini gerektirir. Okuma sırasında ilginin dağılmaması ve okuma sonrasında okunanların daha kolay ve daha uzun süre akılda kalması yaratıcı okumanın önemli bir özelliğidir. Yaratıcı okuma sırasında okuyucunun zihni yaratıcı düşüncelerle meşgul olur ve bu da zihninin sürekli uyanık kalmasını sağlar. Yaratıcı okuma sürecine uygun olarak yapılan okuma etkinliklerinde okuyucular farkında olmadan yazının biçim ve türü hakkında da bir fikre ulaşırlar (Miclaus, 2011).

Torrance (1970), çocukların yaratıcı okuma yaptıklarında okunan materyal ile geçmiş bilgilerini birleştirerek yeni durumlara uyarlayabildiklerini ve eleştirebildiklerini belirtmiştir. Russell (1956, Akt. Martin ve Cramond, 1983), yaratıcı okuru okudukları hakkında yeni ilişkiler ve yeni fikirler oluşturan ve daha sonra bunları başka etkinliklerde kullanabilen kişi olarak tanımlamıştır. “Yaratıcı Okur” okuduğu metinlere kendi birikimlerini ve bakış açısını katan, eleştirel okuma denemesinde bulunarak yazar, şair ve diğer okurları şaşırtmayı başarabilen kişi şeklinde tanımlanabilir. Bir başka deyişle yazar ve ya şairin kastettiğinin dışında anlamlar çıkarabilme becerisini kapsayan bir dizi eylemler sürecinin içinde bulunur (İncik, 2012).

Torrance (1970) yaratıcı okuma sürecinde gerçekleştirilecek etkinlikleri okunanları zihninde canlandırma, okunanlardaki ayrıntıya inme, okunanları yeniden oluşturma ve okunanların ötesine geçme olarak dört aşamada toplamıştır. Bu aşamaların okullarda yaratıcı okuma yaptıracak öğretmenler tarafından uygulanmasının yararlı olacağını belirtmiştir. Martin ve Cramond (1983), yaratıcı okumanın ilkokul öğrencileri tarafından deneyimlendiğinde öğrencilerin okuma eyleminden hoşlandıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin yaratıcı okuma çalışmalarıyla yeterince karşılaşmadığını ve yaratıcı okumanın okul müfredatlarına entegre edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Adams (1968) da çocuklarda etkili okuma becerilerinin geliştirilebilmesi için yaratıcı okumanın her düzeyde okul programlarına dahil edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Sorgulayan, eleştirel düşünebilen, sentez yapabilen, orijinal fikirler üretebilen, yaratıcılığını üst düzeyde kullanabilen bireyler kendi gelişimlerine olduğu kadar toplumun gelişimine de katkıda bulunurlar. Nitelikli bireylere duyulan ihtiyacın arttığı günümüzde, eğitim programlarının da çağın gerektirdiği niteliklere sahip bireyleri yetiştirmeye yönelik yeniliklerle donatılması zorunlu hale gelmiştir. Okullarda uygulanmakta olan 2005 ve onun devamı niteliğindeki 2015 programı ile okuma uygulamalarına bazı yenilikler getirilmiştir. Ancak okuma uygulamalarında yeni yaklaşımlara yeteri kadar yer verilmediği ve öğretmenler tarafından eğitim öğretim sürecinde uygulamaya geçirilmediği görülmektedir.

İlköğretimin ilk yıllarında ilkokuma yazma öğreniminden sonra, öğrencilerden okuduklarını zihninde canlandırma, okuduklarından anlam çıkarma, okuduklarından yola çıkarak kendi yaşantısı ile bağ kurma gibi becerileri göstermesi beklenmektedir (MEB, 2009; MEB, 2015). Özellikle ilkokullarda öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmada ve buna bağlı olarak okuduğunu anlamada bir takım sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Bu sebeple de yaratıcı okuma çalışmalarının Türkiye’de yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Son yıllarda bazı çocuk edebiyatı yazarları kitaplarını yaratıcı okumaya uygun olarak hazırlamakta ve hatta kitabın içeriğiyle ilgili yaratıcı okuma dosyasını da okuyucuya ya da uygulayıcı öğretmene rehber olması açısından kitapla birlikte sunmaktadırlar. Ak (2009) “Gökte Biri Var” İpşiroğlu (2006) “Resimlerle Konuşalım”, İpşiroğlu (2010) “Şimdiki Çocuklar Hala Harika”, Yener (2014) “Eğlenceli Şeyler Kitabı” adlı kitaplarıyla bu yazarlara örnek olarak gösterilebilir. İlkokullarda öğrenme öğretme ortamlarında okuma çalışmalarında yaratıcı okuma uygulamalarına yaygın olarak yer verilmesi eleştirel düşünmenin gelişmesinde ve okuma alışkanlığının kazanılmasında etkili olabilir.

Yaratıcı okumanın alan yazında oldukça yeni olması yaratıcı okuma ile ilgili araştırmaların yok denecek kadar az olması durumunu da beraberinde getirmektedir. Özellikle ilkokullarda konu ile ilgili araştırmaların yapılması yaratıcı okuma uygulamaların yaygınlaşması

açısından yararlı olabilir. Bununla birlikte yaratıcı okuma sürecini değerlendirmeye yönelik ölçeklerin olmaması da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaratıcı okuma uygulamaları yapan öğretmenlerin süreci etkili olarak değerlendirebilmeleri ve öğrencilerdeki gelişimi izleyebilmeleri için geçerli ve güvenilir bir ölçeğe ihtiyaçları vardır. Yaratıcı okuma sürecini değerlendirmeye yönelik bir ölçeğin geliştirilmesi ile bu ihtiyacın giderilmesine katkı sağlanacağı ve konu ile ilgili daha sonra yapılacak olan çalışmalara da ışık tutulabileceği düşünülmektedir. Bu durumdan hareketle yaratıcı okuma sürecine ilişkin olarak öğrenci algılarını tespit etmek, sürecin etkililiğini ortaya koymak ve bu konuda alan yazına katkıda bulunmak için “yaratıcı okuma sürecini değerlendirme ölçeğinin” geliştirilmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur.

Yöntem

Bu çalışmada ilkokul 4. Sınıf öğrencileri için yaratıcı okuma sürecinin değerlendirilmesine ilişkin ölçek geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Ölçek Maddelerinin Oluşturulması ve Kapsam Geçerliliği

Ölçek geliştirme sürecinde sırasıyla şu adımlar izlenmiştir: Ölçeğin geliştirilmesine temel olması bakımından öncelikle konu ile ilgili alan yazın taraması yapılmıştır (İpşiroğlu, 2000; Çotuksöken, 2007; Uzun, 2009; Ataman, 2009). İllkokul dördüncü sınıf öğrencilerine “okuma sürecini daha eğlenceli ve anlaşılır kılmak için neler yaptıkları” sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ve alan yazın taramasından elde edilen verilere dayanarak yargı ifadeleri oluşturulmuştur. Oluşturulan 51 aday ölçek maddesi ile kapsam geçerliliğini gerçekleştirmek için uzman görüşüne başvurulmuştur. Aday ölçek maddeleri 2 Eğitim Bilimleri öğretim üyesi, 2 Sınıf öğretmenliği Eğitimi Bölümü öğretim üyesi, 2 Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, 4 sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 10 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Maddeler anlaşılabilirlik, öğrenci düzeyine, yazım kurallarına uygunluk gibi özellikler açısından uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Her bir uzmandan gelen dönütler doğrultusunda düzeltmeler yapılmış ve aday ölçekte yer alan maddelerden bir kısmı elenmiştir. Böylece aday ölçek maddeleri 43’e indirilmiştir. Bu maddelere ilişkin olarak öğrencilerin katılma düzeylerini belirlemek amacıyla likert tipi ölçekle “Her Zaman=5, Sıklıkla=4, Ara Sıra=3, Çok Nadir=2, Hiçbir Zaman=1” şeklinde beşli derecelendirme yapılmıştır. Ortaya çıkan taslak ölçek 4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

Örneklem

“Yaratıcı Okuma Sürecini Değerlendirme Ölçeği (YODÖ)” deneme çalışmasına ilişkin uygulamalar 2014-2015 eğitim öğretim yılı bahar döneminde yapılmıştır. Deneme çalışması Milli Eğitim Müdürlüğünden elde edilen veriler ışığında alt orta ve üst sosyo ekonomik düzeydeki okullarda uygulanmıştır. Bu uygulamalar Denizli ili merkez ve ilçelerinde bulunan ilkokulların 4. sınıflarında öğrenim gören 113 kız, 137 erkek olmak üzere toplam 250 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Deneme çalışmasına katılan öğrenci sayısı aday ölçeğin madde sayısının 5 katını karşılamaktadır.

Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Yaratıcı Okuma Sürecini Değerlendirme Ölçeği’nin (YODÖ) deneme çalışması 2014-2015 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 250 4. sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Ölçek gönüllü olan öğrencilere boş zamanlarında uygulandıktan sonra veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Her bir soru maddesi için katılma derecesine beşten başlayarak puanlama yapılmıştır. Veriler (SPSS 22.0) programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Yaratıcı Okuma Sürecini Değerlendirme Ölçeğinin Yapı Geçerliliği

YODÖ’nün yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla, deneme çalışmasından elde edilen verilere faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi çok sayıdaki birimin birbirleri ile olan ilişkisini tespit ederek bunları birlikte ele alabilen, ilgili oluşumu açıklamakta yararlanabilecek olanlarını

bir araya toplayarak (gruplayarak) yeni isimlerle, faktör olarak tanımlamayı sağlayan, bir yöntemdir (Özdamar; 2002). Yapılan işlemle birlikte ölçeğin boyutlarının oluşması için önemli bir temel atılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Deneme uygulamasından elde edilen verilere faktör analizi uygulamadan önce, KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerine bakılmıştır. YODÖ'nün ilk analiz sonuçlarına göre KMO değeri 0,92 bulunmuştur. Verileri yapısının faktör analizine uygunluğu için KMO katsayısının 0,60'dan yüksek olması beklenir. Bu çalışmada elde edilen değere göre örneklemin yeterli olduğu sonucuna varılmıştır (Pallant, 2001; Aktaran: Susar Kırmızı, 2008). Bu sonuca dayanarak verilerin faktör analizi için uygun olduğuna karar verilmiş ve veriler üzerinde açılımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulaması yapılmıştır.

Yaratıcı Okuma Sürecini Değerlendirme Ölçeği'nin deneme çalışmasından elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen faktör analizi sonrasında birden fazla faktörde yer alan ve faktör yük değeri 0,40'ın altında olan 15 madde ölçme aracından çıkarılmış, kalan 28 madde ile ölçeğe son hali verilmiştir. Yapılan faktör analizine göre YODÖ'nün üç alt ölçekten oluştuğu görülmüştür. YODÖ'nün alt ölçeklerin tanımları, maddeleri, varimax döndürülmüş faktör yükleri, ortak varyansları aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve madde toplam ölçek puanı Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1. YODÖ Maddelerinin Varimax Döndürülmüş Faktör Yükleri, Ortak Varyanslar, Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları, Madde Toplam Ölçek Puanları

Alt Ölçekler	Madde No	Maddeler	Varimax Döndürülmüş Faktör Yükleri	Ortak Varyanslar	\bar{x}	S_s	Madde Toplam Ölçek Puanı
1. Alt Ölçek Farklı Düşünme	1.	Okurken metinde geçen olayların nedenlerini düşünürüm.	,95	0.989	3.69	,99	1,0
	2.	Metinde geçen olayların gerçek yaşamda olup olmayacağı üzerine düşünürüm.	,94	0.483	4,34	,69	,97
	3.	Okuduğum metinde geçen olayların/durumların birbirleriyle olan ilişkilerini düşünürüm.	,93	0.609	3.37	,78	,71
	4.	Yazarın olaylara yön verışı üzerinde düşünürüm.	,92	0.773	2.08	,87	,75
	5.	Okuduğum metindeki olayların tam tersi olsaydı nasıl olurdu diye düşünürüm.	,90	0.478	3.39	,69	,86
	6.	Metindeki düşüncelerle kendi düşüncelerim arasındaki benzerlikleri bulmaya çalışırım.	,87	0.483	4.34	,69	,788
	7.	Metindeki düşüncelerle kendi düşüncelerim arasındaki farklılıkları bulmaya çalışırım.	,86	0.587	4,08	,76	,76
	8.	Okuduğum metinde ortaya çıkan sorunların nasıl çözülebileceğini düşünürüm.	,84	0.547	4,07	,73	,73
	9.	Okuduğum metindeki olayların kendi yaşamımda başımdan geçip geçmediğini düşünürüm.	,68	0.634	3.97	,79	,59

	10.	Yazarın sorunlar karşısında bulduğu çözüm yolları üzerine düşünürüm.	,64	0.657	4,10	,81	,58
	11.	Okuduğum metnin beğendiğim ya da beğenmediğim yönlerini düşünürüm.	,53	0,678	3,98	,80	,46
2. Alt Ölçek Yazar ve Karakterlerle	12.	Okuduğum metindeki karakterlerin hissettiği duyguları hissederim.	,89	0.781	4.00	.88	,76
	13.	Okuduğum metindeki karakterlerle içten içe konuşurum.	,87	1.077	2.57	1,0 3	,33
	14.	Okuduğum metnin kahramanlarına cesaret vermeye çalışırım.	,87	1.066	3.10	1.0 3	,56
	15.	Okuma sırasında metnin yazarı ile içten içe konuşurum.	,85	0.772	4,50	,87	,55
	16.	Okuduğum metnin karakterlerine yönelik bir tavır sergilerim (reddetme, kabul etme, tarafsız kalma vb).	,79	0.766	4,02	,87	,65
	17.	Okuduğum metindeki kötü karakterleri adalete davet etmek isterim.	,75	0.789	4.55	,86	,64
	18.	Metindeki karakterlerin seçimlerine başkalarına zarar vermemek kaydıyla saygı duyarım.	,70	0,890	4,43	,76	,61
	3. Alt Ölçek Metni Yeniden Oluşturma	19.	Okuduğum metnin sonunu zihnimde farklı bir şekilde kurgulamaya çalışırım.	,76	0.664	4,01	,81
20.		Okuduğum metnin yazarı ben olsaydım nasıl yazardım diye düşünürüm.	,72	0.825	3,64	,90	,65
21.		Metne ilişkin olarak yazarın söylediklerinin ötesinde bir şeyler hayal ederim.	,65	1.279	3,30	1,1 3	,53
22.		Okuduklarımı tüm canlıların ve doğanın iyiliğini gözetecek şekilde yeniden yazmayı denerim.	,62	1.318	3,22	1,1 4	,62
23.		Okuma sırasında metinde ortaya çıkan sorunlara yazardan daha farklı çözüm yolları üretmeye çalışırım.	,62	1,345	3,41	,97	,52
24.		Okuduğum metne metindeki diğer bir karakterin gözüyle bakmaya çalışırım.	,60	1,634	3,90	1,1 7	,51
25.		Okuduğum metnin kahramanları için sıra dışı bir yaşam hayal ederim.	,59	0,748	3,59	1,5 6	,50
26.		Okuduğum metnin konusu ile ilgili çığınca fikirler üretirim.	,56	0,873	4,05	,85	,49
27.		Okuduğum metinde anlatılardan daha farklı şeyler hayal ederim.	,53	0,597	4,58	,40	,45
28.		Okuduğum metinden yola çıkarak hayal dünyamda gezintiye çıkarım.	,43	0,581	3,76	,87	,40

Tablo 1’de de görüldüğü gibi 1. alt ölçeğe “farklı düşünme” ismi verilmiştir. Bu boyutta yer alan maddeler çoğunlukla okuma sırasında metinde anlatılardan daha farklı şeyler düşünmeyi, yazarın düşünceleri ile kendi düşüncelerini karşılaştırmayı, beğenilen yerleri tespit etmeyi ölçen ifadelerden oluşmaktadır. Farklı düşünme alt ölçeği, öğrencilerin okuma sürecinde, metinden yola çıkarak üst düzey düşünme becerilerini kullanmalarına yönelik

yargıları içerir. Bu alt ölçekte yer alan maddeler öğrencinin metindeki sorunlara farklı çözüm yolları üretme durumunu değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Söz konusu olan alt ölçekte on bir madde (1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. maddeler) yer almaktadır. Birinci alt ölçekte yer alan 11 maddeye ilişkin olarak en düşük faktör yük değeri 0,53, en yükseği ise 0,95'tir. "Farklı düşünme" alt ölçeğinin Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı ise 0,93 olarak tespit edilmiştir.

İkinci alt ölçeğe maddeler incelendikten sonra "yazar ve karakterlerle iletişim kurma" isminin verilmesi uygun görülmüştür. Bu alt ölçekte çoğunlukla karakterlerle/yazarla konuşma, onlara yönelik bir tavır geliştirme ve empati kurma ile ilgili ifadeler yer almaktadır. "Yazar ve karakterlerle iletişim kurma" alt ölçeğinde yer alan maddeler öğrencinin okuma sürecine etkin olarak katılıp okuduklarına yönelik olarak tepkide bulunma ve okudukları ile iletişim kurma eğilimini değerlendirmeye yöneliktir. Alt ölçekte 7 madde (12., 13., 14., 15., 16., 17. ve 18. maddeler) yer almakta olup belirlenen Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0,89'dur. İkinci alt ölçekte yer alan 7 maddeye yönelik olarak en düşük faktör yük değeri 0,70 en yükseği ise 0,89'dur.

Üçüncü alt ölçeğe "metni yeniden oluşturma" ismi verilmiştir. "Metni yeniden oluşturma" ölçeği okuma çalışmalarında öğrencilerin yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini kullanarak kullanmadıklarını değerlendirmeye yönelik bir alt ölçektir. Bu alt ölçekte öğrencilerin okuduklarından yola çıkarak metni yeniden oluşturmaya çalışmalarına yönelik ifadeler yer almaktadır. "Metni yeniden oluşturma" alt ölçeği 10 maddeden (19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27. ve 28. maddeler) oluşmaktadır. Üçüncü alt ölçekte yer alan 10 maddeye yönelik olarak en düşük faktör yük değeri 0,43 en yükseği ise 0,76'dır. Bu alt ölçeğin Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0,98'dir.

Son hali ile YODÖ'nün tümünde 11 madde birinci, 7 madde ikinci, 10 madde üçüncü alt ölçekte olmak üzere, toplam 28 madde yer almaktadır. Üç faktör altında toplanan maddelerin toplam varyansı (total variance explained) % 67,56'dır. Maddelere ilişkin faktör öz değerleri de 0,43 ile 0,95 arasında değişim göstermektedir. Ölçek uygulanırken her bir katılımcının ölçekten alabileceği ağırlıklı ham puan en az 28, en çok ise 140'tır Öğrencilerin ölçekten alacakları toplam puanın yüksek olması 4. sınıf öğrencilerinin yaratıcı okuma sürecindeki performanslarına ilişkin algılarının olumlu olduğunun, düşük olması da performanslarına ilişkin algılarının olumsuz olduğunun göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

Ölçeğin, tümünün Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısının 0,88 olduğu belirlenmiştir. Split-half modeline göre yapılan güvenilirlik analizinde ölçek iki gruba ayrılmış, birinci grubun Cronbach's Alpha değeri 0,83, ikinci grubun Cronbach's Alpha değeri ise 0,81 olarak bulunmuştur. İki grup arasındaki korelasyon katsayısı ise 0,54'tür. Yani iki grup arasında pozitif yönde doğrusal bir ilişki bulunmaktadır (Equal-length Spearman-Brown=0,704, Guttman Split-half=0,703). Bu sonuçlara dayanarak ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür. (Ölçeğin son hali için bkz. EK-1).

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma ile ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin yaratıcı okuma sürecini değerlendirmeye yönelik bir ölçek geliştirilmiştir. Toplamda 28 maddeden oluşan ölçek üç alt ölçek içermektedir. Birinci alt ölçek "farklı düşünme", ikinci alt ölçek "yazar ve karakterlerle iletişim kurma", üçüncü alt ölçek ise "metni yeniden oluşturma" şeklinde adlandırılmıştır. "Farklı düşünme" alt ölçeğinde 11 madde, "yazar ve karakterlerle iletişim kurma" alt ölçeğinde 7 madde, "metni yeniden oluşturma" alt ölçeğinde ise 10 madde bulunmaktadır. Ölçeğin alt ölçeklerinin belirlenmesi sonrasında Spearman-Brown korelasyon katsayısı ve Guttman Split-half güvenilirlik katsayısı belirlenmiştir. Güvenirlik analizi işlemi sonrasında ölçek iki gruba ayrılmıştır. Birinci grubun Cronbach's Alpha değeri 0,83, ikinci grubun Cronbach's Alpha değeri ise 0,81 olarak bulunmuştur. İki grup arasındaki korelasyon katsayısı 0,54 şeklinde tespit edilmiştir. Yani iki grup arasında pozitif yönde doğrusal bir ilişki bulunmaktadır (Equal-length Spearman-Brown=0,704, Guttman Split-half=0,703).

Yapılan analizler sonucunda elde edilen değerler bu ölçeğin, yaratıcı okuma sürecini değerlendirmede güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2012). Ölçekten uygulama sonrasında alınabilecek en düşük puan 28, en yüksek puan ise 140'tır. Elde edilen puanın yüksek olması, öğrencilerin yaratıcı okuma sürecindeki performanslarına ilişkin algılarının olumlu, düşük olması da performanslarına ilişkin algılarının olumsuz olduğunun göstergesi olarak değerlendirilir.

YODÖ, öğrencilerin yaratıcı okuma sürecinde kendilerini değerlendirmeleri amacıyla ilkökul 4. sınıf öğrencilerine yönelik olarak geliştirilmiş geçerli ve güvenilir bir ölçektir. Yaratıcı okumanın çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmada ve okumayı sevdirmede faydalı bir okuma yaklaşımı olduğu göz önüne alındığında yaratıcı okuma uygulamalarının yaygınlaştırılması için daha farklı çalışmalar yapılabilir. Yaratıcı okuma çalışmalarının öğrenciler üzerindeki etkililiğini ortaya çıkarmaya yönelik olarak eğitimin değişik kademelerinde uygulamalar yapılması yaratıcı okuma çalışmalarının yaygınlaştırılmasını kolaylaştırabilir. Yaratıcı okuma sürecinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesine yönelik olarak ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir. Farklı bölgelerde bulunan ilkökullarda yapılacak olan çalışmalar yaratıcı okumaya ilişkin daha farklı sonuçların ortaya konulmasında etkili olabilir. Ana dili Türkçe olmayan çocukların okuma alışkanlığını geliştirmek için yapılacak olan yaratıcı okumaya yönelik ölçek geliştirme çalışmaları, bu çocukların dil öğrenme sorunlarının çözümünde etkili olabilir.

Kaynaklar

- Adams, P.J. (1968). *Creative reading, international reading association*, Boston.
- Ak, S. (2009). *Gökte biri var*. Toroslu Kitaplığı, İstanbul.
- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara, Kök Yayıncılık.
- Ataman, M. (2009). *Türkçe derslerinde kullanılabilecek yaratıcı etkinlikler ve yaratıcı yazma örnekleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Çotuksöken, Y. (2007). *Okuma etkinliği ve yazınsal metinler bağlamında yaratıcı – yaratıcı okuma yöntemi*. Ankara Üniversitesi II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara, Pegema.
- İncik, Y. (2012). *Yaratıcı okur; okumanın sınır ötesi*. 15 Ocak 2017 tarihinde <http://www.edebiyatdefteri.com/yazioku.asp?id=96221> adresinden erişilmiştir.
- İpşiroğlu, N. (2006). *Resimlerle konuşalım*. Toroslu kitaplığı, İstanbul.
- İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, Z. (2000). *Yaratıcı okuma-I*. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- İpşiroğlu, Z. (2010). *Şimdiki çocuklar bir harika*. Toroslu Kitaplığı, İstanbul.
- Martin C.E., & Cramond B. (1983). Creative reading: Is it being taught to the gifted in elementary schools? *Journal for the Education of the Gifted*, January 1983.
- MEB. (2009). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2015). *Türkçe dersi öğretim programı (1-8. Sınıflar)*. 17 Ocak 2017 tarihinde meb.gov.tr adresinden erişilmiştir.
- Miclaus, C. (2011). *What is Creative Reading?* 18 Aralık 2016 tarihinde <http://www.buzzle.com/articles/creative-reading.html> adresinden erişilmiştir.
- O'Neil, R., Welsh, M., Parke, R.D., Wang, S., & Strand, C. (1997). A longitudinal assessment of the academic correlates of early peer acceptance and rejection. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26(3), 290-303.
- Özdamar, K. (2002). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Kaan Yayınları, 4. Baskı, Eskişehir.
- Özdemir, E. (1995). *Eleştirel okuma*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Pallant, J. (2001). *SPSS Survival Manual. A step-by-step guide to data analysis using SPSS for Windows*. Philadelphia, PA: Open University Press.

- Rıza, E.T. (1999). İlköğretim Türkçe derslerinde yaratıcılığı geliştirme teknikleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 1-11.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir:Tudem.
- Susar Kırmızı, F. (2008). Türkçe dersinde yaratıcı drama yönteminin yaratıcı yazma başarısına etkisi ve yazılı anlatım ürünlerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 251-275.
- Torrance, E.P. (1970). *Creative learning and teaching*. New York: Dodd, Mead and Company.
- Uzun G.L. (2009). Yaratıcı bir süreç olarak okuma. *Dil Dergisi*, 143, 7-19.
- Yener, M. (2014). *Eğlenceli şeyler kitabı*. Bilgi Yayınevi, İstanbul.

Extended Abstract

Introduction

Today, as sources of information increase rapidly, reading has become a necessity to access information. In this regard, it is of great importance to teach individuals the habit of being a good reader starting from elementary school. Creative reading is an approach to reading that requires individuals to actively participate in the reading process and use their skills of creativity, imagination and critical thinking in the reading process. Considering these characteristics, it is thought that creative reading practices should be implemented more widely across Turkey. The concept of creative reading being new to the literature is also reflected in the limited amount of research on creative reading. Moreover, the lack of scales towards assessing the creative reading process stands as an important problem for researchers. Practitioners who implement creative reading practices need a valid and reliable scale to assess the process effectively and monitor students' development. It can be argued that developing a scale for assessing the creative reading process will contribute to meeting this need and provide an insight for further studies in this area. In this sense, this study aims to develop the creative reading process assessment scale.

Method

Experimental process was adopted in the development of the scale. The following steps were followed in the process: A literature review was conducted as a basis for the scale development. Elementary 4th graders were asked "what they did to make the reading process more entertaining and comprehensible". Judging statements were formed based on the data obtained from the students' answers and the literature review. 51 candidate scale items were presented to experts for their opinion to ensure the content validity. The opinions of 10 experts on the candidate scale items were taken. The items were evaluated by the experts in terms of characteristics such as intelligibility, student level and spelling rules. Based on the expert opinion, revisions were made and some of the initial items were eliminated. In this way, the candidate scale items were reduced to 43. To identify the students' levels of agreement on these scales, a five-point Likert scale including "Always=5, Often=4, Sometimes=3, Rarely=2, Never=1" was developed. The piloting of the "Creative Reading Process Assessment Scale (CRPAS)" was carried out in the spring term of the 2014-2015 academic year. It was administered to a total of 250 students, 113 female and 137 male, studying 4th grade in various elementary schools in the centre and districts of Denizli province. The data were analysed using SPSS 22.0. To determine the construct validity of CRPAS, factor analysis was applied to the data obtained from the pilot study. Through the steps described above, an important foundation was laid for the formation of dimensions of CRPAS.

Findings

The KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) value of the data obtained from the pilot study was examined. According to the results of the initial analysis of CRPAS, the KMO value was found as 0,92. Based on this result, it was decided that the data were suitable for factor analysis, and exploratory factor analysis (EFA) was conducted on the data.

Following the factor analysis on the data obtained from the piloting of the Creative Reading Process Assessment Scale, 15 items falling into more than one factor and with a factor loading lower than 0,40 were excluded from the scale, and the remaining 28 items constituted the final version of the scale. According to the factor analysis, it was found that CRPAS consisted of three dimensions. The first dimension was named "different thinking". Regarding the 11 items in the first dimension, the lowest factor loading was 0,53 and the highest was 0,95. The Cronbach's Alpha reliability coefficient of the dimension "different thinking" was found to be 0,93.

After the items falling into the second dimension was examined, it was deemed suitable to name this dimension as "communicating with the author and characters". Regarding the 7 items in the second dimension, the lowest factor loading was 0,70 and the highest was 0,89. The Cronbach's Alpha reliability coefficient was 0,89.

The third dimension was named "reconstructing the text". Regarding the 10 items in the dimension "reconstructing the text", the lowest factor loading was 0,43 and the highest was 0,76. The Cronbach's Alpha reliability coefficient of the scale was 0,98.

In its final version, CRPAS consisted of 28 items; 11 items in the first dimension, 7 items in the second dimension and 10 items in the third dimension. The items gathered under three factors explained 67.56% of the total variance. The factor loadings of the items ranged between 0,43 and 0,95. In the scale, the raw score each student can get from the scale is 28 points minimum, and 140 points maximum. The total score that students get from the scale being high is interpreted as that 4th graders' perceptions of their performance in the creative writing process are positive, while the score being low is interpreted as that their perceptions are negative.

The Cronbach's Alpha reliability coefficient of the whole scale was found to be 0,88. In the reliability analysis conducted according to the split-half model, the scale was divided into two groups, the Alpha value of the first group was 0,83 and that of the second group was 0,81. The correlation coefficient between the two groups was 0,54. In other words, there is a positive relationship between the two groups (Equal-length Spearman-Brown=0,704, Guttman Split-half=0,703). Based on these results, it can be stated that the reliability of the scale is high.

Results and Discussion

The values obtained as a result of the analyses show that the scale is reliable in assessing the creative reading process (Büyüköztürk, 2012). The minimum score that can be getting from the scale is 28, and the maximum is 140. The total score being high is interpreted as that student' perceptions of their performance in the creative writing process are positive; while the score being low is interpreted as that their perceptions are negative.

CRPAS is a valid and reliable scale developed for elementary 4th graders to assess their performance in the creative reading process. Considering that creative reading is an approach that is beneficial in terms of teaching children the habit of reading and making them like reading, different practices can be implemented to make creative reading be used more widely. This may be facilitated by carrying out practising towards revealing the effectiveness of creative reading on students in various stages of education. Scale development studies can be conducted to assess the creative reading process from the perspective of teachers. Studies that would be carried out in elementary schools located in different regions can be effective in revealing different results regarding creative reading. Scale development studies towards creative reading to develop the reading habits of children whose first language is not Turkish can be of significance in solving their language learning problems.